

POLUAREA INFORMAȚIONALĂ ȘI MASS-MEDIA

INFORMATIONAL POLLUTION AND MASS-MEDIA

Ecaterina DELEU, ORCID: 0000-0003-4582-4604

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 070.19:659.3:004.738.52

e-mail: ecaterina.deleu@usm.md

„Dați totul la o parte ca să văd” este un titlu cunoscut, al unei cărți semnate de Eugen Cioclea (Cartier, 2001, reeditată în 2018). În anul 2007 la Teatrul Național „Mihai Eminescu” a fost montat un spectacol cu același titlu, în baza poemelor poetului. E un titlu care s-ar potrivi perfect în contextul actual, marcat de *zgomot (poluare sau chiar intoxicare) informațional(ă)*. Deși începuturile acestor fenomene datează deja de câteva decenii (odată cu dezvoltarea presei și a tehnologiilor de transmitere a informațiilor), tendințele s-au făcut remarcate, în special, odată cu debutul pandemiei de COVID-19 (fenomen cunoscut drept *infodemie*), luând amploare și mai mult din luna februarie 2022, de la declanșarea războiului din Ucraina, în vecinătatea Republicii Moldova (cu accent pe dezinformare, manipulare și propagandă).

Acești termeni au legătură cu *igiена informațională*, o altă expresie întâlnită tot mai des în ultimii ani, inclusiv în limbajul mass-mediei (en. *information noise/information inflation/information hygiene*; ru. *informationnii shum*) etc. Unde și când devine informația prea multă (în exces), toxică, la ce etapă se transformă în dezinformare și manipulare; cum poate ieși mass-media din acest impas (existențial)? Presa a ajuns un instrument perfid în *războiul informațional*, iar dezvoltarea noilor tehnologii sporește acest risc: apar numeroase site-uri cu informații false, iar în locul unuia stopat de autorități apar zeci de clone...

În contextul cercetărilor în domeniu, unii autori pun accent pe psihologia mulțimilor (G. le Bon) și epoca dezinformării (H.P. Cathala), pe războiul informațiilor și „organizarea dezinformării” (V.Volkoff, N.Chomsky); implicarea și utilizarea presei în manipularea societăților, pe diferența dintre drepturile și libertățile omului și acțiunile celor din conducerea de vârf (pe schimbare de percepții – N. Chomsky); în timp ce alți autori au subliniat asocierea, în epoca contemporană, a unor caracteristici ale informației cu inflația și, respectiv, devalorizarea informației (pe măsură ce ajunge să fie accesibilă la scară largă – J. Doomen). Cercetarea schimbărilor esențiale care s-au produs în această direcție l-a făcut pe cercetătorul B. Teodorescu să afirme: „După 5 000 de ani de organizare socială nu trăim într-o lume fără manipulare și nici într-o societate fără cenzură; nici măcar nu putem afirma că există o curbă descendentă a acestor fenomene”.

Poluarea informațională își are începuturile, inițial, în abuzul/avalanșa de informații (engl. *information overload, infobesity, information explosion*) care nu poate să nu afecteze sănătatea și activitatea consumatorilor (capacitatea de muncă, de concentrare, productivitatea) etc. Prin urmare, acest fenomen, care reprezintă un volum impunător

de informații irelevante, comportă mai mulți factori de risc (de ex. *information anxiety*, *intoxication*). Încă din anii 60-80 ai sec. XX cercetătorii au analizat fenomenul excesului de informații (engl. *two much information – TMI*): B. Gross, A. Toffler, C. Speier, G. Jacoby, D. Speller, C. Kohn etc., deși au existat și anterior astfel de încercări (Georg Simmel, Stanley Milgram). Recent, P.G. Roetzel a atras atenția asupra modului în care abuzul de informații și de sarcini afectează calitatea activității umane, în epoca dezvoltării informaționale.

Ca rezultat al excesului/abuzului/exploziei de informații, apare poluarea informațională sau infopoluarea (cu foarte multe forme), aspecte analizate de B. Stiegler, P. Badillo, G. Bateson ș.a. Poluarea informațională și, în special, igiena informațională pot fi cercetate în legătură cu mai multe domenii: medicină, ecologie, psihologie, informatică, jurnalism, sociologie, conflictologie, științe politice etc. În medicină, igiena informațională e un sector aparte de cercetare, care se ocupă de analiza impactului abuzului informațional asupra dezvoltării psihice, fizice și sociale a omului. La sfârșitul sec. XX, cercetătorul A. L. Eryomin a propus, în Federația Rusă, constituirea unei ramuri a științei medicale (interdisciplinare) care să se numească *igiena informațională*, cu scopul de a preveni influența nefastă a informației asupra omului, a unor grupuri, a societății în general (scopuri de cercetare similare au fost propuse în psihologie și sociologie). În legătură cu mediul ambiant, se discută despre ecosistemul informațional.

În mare parte, problema poluării informaționale se referă la domeniile jurnalismului, comunicării și tehnologiilor informaționale. De la abuz/avalanșă de informații, se ajunge la factori de risc și, neapărat, la legătura cu manipularea, dezinformarea, propaganda etc. Presa, rețelele sociale, mijloacele tehnice de transmitere a informațiilor reprezintă principalele instrumente de agravare a fenomenului poluării informaționale. Aceste fenomene promovate inclusiv prin intermediul mass-mediei afectează nu doar credibilitatea instituțiilor de presă (pe plan mondial), ci și (la nivel regional/local) volumul de publicitate pe care-l pot atrage, șansele lor de existență și de dezvoltare. Cu atât mai mult, impactul acestor fenomene negative se agravează în perioade critice: pandemia de COVID-19, războiul declanșat de Federația Rusă în Ucraina etc. În ambele situații, a fost accentuat rolul copleșitor (de multe ori extrem de nociv) pe care l-au avut televiziunile, care mai mult au dezinformat decât au informat publicul.

După cum menționează B. Teodorescu: „Omul modern este o victimă probabilă a propagandei (...), o victimă sigură a manipulării. (...) Fiecare rând citit într-un ziar, fiecare film văzut, fiecare reclamă întâlnită pe drum, fiecare discurs politic, fiecare demers al societății civile îl afundă și mai mult într-o lume a multiplelor opțiuni, toate precomandate, dar niciuna izvorâtă pur și simplu din mintea sa. Un individ unidimensional prins între multiple canale de comunicare”.

În concluzie, subliniem că, după sec. XX, considerat de unii cercetători „secol al manipulării”, fenomenul poluării informaționale a luat amploare tot mai mult. La începutul sec. XXI, acest exces/abuz de informații a fost determinat tot mai mult de tehnologiile informaționale și de unele evenimente internaționale care au avut loc în ultimii ani. Termenii de infopoluare, igienă informațională, zgomot informațional, intoxicație

informațională au devenit tot mai cunoscuți, menționați fie în contextul pandemiei de COVID-19, fie în contextul războiului informațional sau a războiului din Ucraina. Trebuie să menționăm că mass-mediei îi revine un rol considerabil în agravarea poluării informaționale, în special în anumite situații unde conjuncturi politice sau sociale declanșează dezechilibre la nivel internațional: isteria media ia amploare, tot instrumentarul de dezinformare, manipulare și propagandă fiind pus în aplicare. De regulă, atunci când mass-media face jocul politicului sau business-ului (sau se lasă atrasă în astfel de jocuri), are de pierdut, iremediabil. În același timp, trebuie de accentuat rolul pe care îl are presa în contracararea acestor fenomene negative în jurnalism, prin livrarea de informații corecte, verificate, credibile, care să combată încercările de dezinformare din partea unor părți interesate. În special, ne referim la agențiile de știri, considerate principalele furnizoare de informații (*en gros* și în flux continuu) pentru alte instituții de presă. Principiile jurnalismului de agenție (obiectivitatea, neutralitatea, urgența, echidistanța etc.) reprezintă un pilon de referință și pentru alte instituții de presă, și o orientare spre promovarea jurnalismului de calitate.

Referințe:

1. CATHALA, H.P. *Epoca dezinformării*. București: Editura Militară, 1991. 300 p. ISBN 978-32-0163-4.
2. CHOMSKY, N. *Cine conduce lumea*. București: Litera, 2019. 512 p. ISBN 978-606-334-212-7.
3. CHOMSKY, N. *Necessary Illusions: Thought Control in Democratic Societies*. Concord, Canada: House of Anansi Press, 2013. 432 p. ISBN 978-606-334-212-7. ISBN 978-088-784-574-1.
4. DOOMEN, J. Information Inflation. In: *Journal of Information Ethics*. 2009, no. 18(2). Disponibil (online) https://www.academia.edu/1839210/J_Doomen_Information_Inflation (Accesat 25.08.2022).
5. LE BÓN, G. *Psihologia mulțimilor*. București: Antet, 1999. 100 p. ISBN 973-99336-2-9.
6. ROETZEL, P.G. Information overload in the information age: a review of the literature from business administration, business psychology, and related disciplines with a bibliometric approach and framework development. *BuR - Business Research*, 2019, no. 19(2), pp. 479-522.
7. TEODORESCU, B. *Cinci milenii de manipulare*. București: Tritonic. 2012. 398 p. ISBN 978-973-733-188-5.
8. VOLCOFF, V. *Tratat de dezinformare*. București: Antet, 2009. 256 p. ISBN 973-9241-87-5.